

Karolëna Weber

Klasë I-III spòdleczny szkòtë
(1 ùczbòwò gòdzëna)

Dzél 1. Kaszëbsczi z Montessori. Rimë

Rôczimë szkòlnëch do zapòznaniô sã z nowim cyklã w „Naji Ûczbie”, jaczi nazëwò sã „Kaszëbsczi z Montessori”. Bãdze to cykl scenarników, dzãka chtërnémù szkòlny mògã wprowadzëc zasadë pedagogiczni Marie Montessori na zajmach kaszëbsczégò jãzëka. Do scenarników doparlãczony je zbiérk materialów graficznëch. Aùtórka scenarników je znónã ju na Kaszëbach szkòlnã, chtërna promuje kaszëbiznã w spòlëznowëch mediach i pòprzez projektowanié gwòsnych materialów. Na zòczãtkù naszégò cyklu rôczimë jesz do gòlwégò wstãpù ò pedagogice Montessori.

Wstãp do pedagogiczni Montessori

Mariò Montessori bëta wòskã lëkarkã i pedagogã, chtërna stwòrzëła edukacyjny system òpiarti na samòdzelnym pòznòwanim swiata przez dzeckò. Ji metoda do dzysò inspirëje wiele szkòlnëch na całim swiecie.

Pedagogika Montessori òpiérò sã na nòuce pòprzez zmështë. Szkòlny-prowadnik je òbserwatorã, chtëren wspierò ùczniów i pòmògò jima w samòdzelnym òdkriwanim swiata. Pòmòce Montessori sã dopasowónë do zainteresowaniów ùczniów, wëkònoné z nòtëralnëch materialów (nòczãscy drewna) i angażëjã wszëtczë zmështë. Dzãka temù stajã sã atrakcyjné i sprzijajã efektiwnémù ùczeniu sã.

W edukacje wëzwëskiwò sã m.jin. kòrtë Montessori, chtërne zawierajã pròwdzëwé òdjimczy a pòdpsë. Ùkazywajã szkòlòkóm jawernotã, pòmògajã zòbrazowac swiat wòkòt i chùdzy przëswajac nowã słowiznã. Edukacjò Montessori pòlëgò na przekazywanim szkòtownikóm wiedzë pòprzez kònkret, a nie abstrakcjã – dlòte szkòlòk manipulëje materialã, dotikò gò, przekłòdò, widzy i czëje. To spròwiò, że nòuka stòwò sã nie leno zbiérkã infòmacyjów pòdòwónëch słowno, ale całownym, angażëjącym edukacyjnym doswiòdczenim.

Céle ùczbë

- nalézenié pòrów rzeczi, jaczi pòzwë sã rimùjã,
- przërëchtowanié do pisaniò i czëtaniò,
- rozwijanié jãzëkowi swiãdë;

Nòuczny materiòt

kòrtë z òdjimkama rimùjącëch sã wërazów (jeden zestòw zawierò mòtã kropkã ù gòrë, drëdzi je bez kropczy)

Cyg ùczbë

1. Szkòlny witò sã z ùczniama, a pòstãpno rôczy ùczniów do pròcë, gòdajãcë: *To sã mòje kòrtë z rimama. Dzysò bãdzemë pòznawac rozmajité rimë.*
2. Szkòlny wëbiérò jednégò chãtnégò ùcznia i prosy gò, bë przëniòsł zestòw kòrtów z rimama z pòlëcë i razã z drëchã ùtoził je na tówce abò wëscélòkù w prawim gòrnym nòrce. Reszta szkòlòków przëzërò sã ùklòdaniémù.
3. Szkòlny gòdò do jednégò ze szkòtowników: *Terò pòwiém cë czile słowów: dzëk – rek, pies – lës. Czej ùczëñ zrozumieje, ò chòdzy mòze sòm òdpòwiëdzëc ùklòdajãcë czile wòsnych rimów. Szkòlny rôczy wszëtczich chãtnëch szkòlòków do wëmëszlëniò i pòwiëdzeniò przëniòmni jedny pòrë rimów.*
4. Szkòlny tlòmaczy zasadã sparłãczonã z rimama: *Wietewka – lëtewka abò pies – lës to wërazë, jaczi slédné dzële (sylabë, slédné lëtrë) brzëmiã juwerno abò szlachòwno. Wa téz mie terò pòdała rozmajité przikładë rimów.*
5. Szkòlny prosy jednã chãtnã pòrã ùczniów, bë wszëtczë kòrtë z kropkã rozlòzëlë w gòrny rëdze na wëscélòkù abò tówce, wiedzno nazëwajãcë kòzdi òdjimk.
6. Szkòlny bédëje, bë jednã z zaòstałëch kòrtów pòtozëc pòd pierszim òdjimkã: *Rzeczë pòzwã kòrtë, chtërna je na wiëchrzu. Rzeczë pòzwã kòrtë, chtërna je na spòdkù. Szkòlny pitò: Czë to sã rimë? Jezlë szkòlòcë òbaczã, że pòzwë na kòrtach do se nie pasëjã, tej majã za zadanié przëkładac pòstãpnë jãz do nalézeniò pasowny. Pasownã kòrtã kładã pòd kòrtã z kropkã.*
7. Szkòlny prosy, bë ùczniowie razã i samòdzelno dopasowelë kòrtë, jaczë òstałë do rëchli wëtozònëch kòrtów z kropkama.
8. Na zakùnczenié ùczbë szkòlny pòwtòrzò razã z ùczniama wszëtczë rimë – prosy ò pòwtòrzenié gòsno, cëchò, redosnym abò kòmùdnym gòsã. Czwiczenié wòrt je pòwtòrzëc czile razy.
9. Pò skùnczenim zajãców szkòlny prosy jednégò ùcznia, bë zlòził kòrtë do grëpë i òdłòził całi materiòt na pòlëcã. Szkòlny òddzãkòwiwò sã z ùczniama.

Wszëtczë graficznë materialë òstałë stwòrzonë przez aùtòrkã w programie Canva.

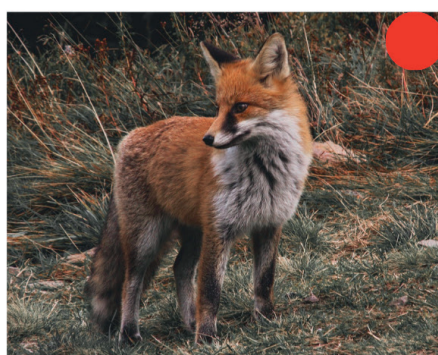
dzëk

rek

pies

lës

lëtewka

wietewka

"Nauka poprzez doświadczenie w świecie
rzeczywistym przygotowuje Twoje dziecko niezwykle
dobrze do każdego środowiska."

María Montessori

570266284

kaszubska.edukacja.montessori@op.pl

Kaszubska Edukacja Montessori

kaszubskaedukacjamontessori.pl

zala

bala

zwónk

zbónk

fana

bana

Karolëna Weber

absolwentka kaszëbsczi etnofilologie, pedagòg specjalny, robi z dzecama w spektrum aùtizmù. Aùtòrka wiérztów w „Zymkù” i „Stegnie”. Doswiòdczenié zdobiwała m.jin. w szkòle Montessori. Założècélka Kaszubskej Edukacji Montessori – môla, w chtërnym twòrzi aùtorszcé edukacjowé materiałé do nòuczi kaszëbszczégò jãzëka. Aùtòrka pierszich na swiece kaszëbszczich kòrt edukacjowéch Montessori i „Niezbédnika kompletnego nauczyciela jëzyka kaszubskego”. Laùreatka Plebiscytu „Dziennika Bałtyckiego” Nauczyciel Roku.

Dzél 1. Gòdómë ò naszi kùchnie.

Jém abë žëc, a mòže žëjã abë jesc?

Hewò ròczimë wszëtczich lubòtnëch Czëtińców do cyklu regionalny kùlinarny edukacje, chtërna dozwołi ùretac òd zabëcò i ùchòwac dlò pòsobnëch pòkòleniów jestkù i jegò òsoblëwi dlò Kaszëb òrt przërëchtowaniò.

Ùczbã mòže przërëchtowac jakno kòrbiònkã, np. kòle bònkawë i cos swòjścégò do jedzeniò abò jakno ùczbã spartãczonã z rozwijanim ùmiejàtnoscë pisanio a czëtaniò.

Naszim célã mdze pòznanié wszëtczégò, co je zrzeszoné z tradycijnã kaszëbskã jòdã. I gwës chùtczi to mdã felczi, jak przódë niejedny gòdelë na bülwë, nigle belgijsczé fritczi zwóné kaszëbsczima, bò piekté w chëczë na Kaszëbach.

Mdzemë mielë starã ò zachòwanié tegò, co bédëje abò bédowa nama óma, chtërna dobrze jesz pamiãta czasë, czej nie bëło sécë.

Jeżlë wa mdzeta chca z nama wespòtrobic i dzelëc sã tradycijnyma przepisama z włòsnëch dodomów, to mòže ùdò sã nama wëcmani stwòrzëc wiarëwòrtny kaszëbsczy przepisnik!

Céle ùczbë:

- pòznanié charakteristicznëch znanków kaszëbsczy kùchnie,
- zrozmienié wòrtnotów regionalnégò jedzeniò,
- pòznanié mòltëchów i słowiznë spartãczony z kùchniã Kaszëb,
- rozwijanié swiãdë spartãczony z domòcym jestkù,
- rozwijanié jãzëkówëch ùmiejàtnosców;

Metodë i fòrmë pròcë

samòdzelné dofùlowiwanié kòrtów pròcë z pitaniama a òdjimkama, kòrbiònka

Cyg zajmów

1. Žëjemë abë jesc, a mòže jémë abë žëc. W czile zdaniach òpiszë, co je dlò ce wòzniészé.

.....

.....

.....

.....

.....

Przëkładowò òdpòwiesc: *Pòdlug mie nòwòrtnieszim, co le mómë je žëcé, nasze, a téz najich nòblëzszich, jak téz žëcé òglowò. Co równak nama szkòdzy, žebë to žëcé bëło kãsk smaczniészé? Wierã nick! Temù téz baro lubiã wszelejaczé dobré jestkù, a nijak nie lubiã*

te lëchégò, bò wej jak gòdòł mój ópa, szkòda placu w brzëchù na lëché jestkù. Do jestkù mùszi miec równak wiòldzé ùwòzanié, bò pòwstòwò i je brzadã cãzczi robòtë wiele lëdzy, a téz temù, że wiele lëdzy na swiece ni mò co jesc.

2. Nòlepszé je jestkù, jaczé znajã z dodomù, a mòže to, chtërno bédëjã nama w piãknëch restaùracjach chùtczi òbstudzi serwùjącëch hambùrgerë i kùrzë sztëczczy piekté na glãbòczim òleju?

.....

.....

.....

.....

Przëkładowò òdpòwiesc: *Jò tam lubiã jesc i doma, i w rozmajitëch jinëch placach. Òglowò jem cekawi swiata, bò wej, nawetka to jistné pòmnié rozmiëje smakac jinaczi, czej chto jiny je rëchtowòł. Tej-sej lubiã zjesc hambùrgera, lubiã téz sushi, a to nie je tak letkò zrobic doma. Szmakajã mie téz pùlczì ze sledzã i piãtkòwò zòcërka z cëkrã. Nòlepszé jestkù mòže tej bëc i doma, i bütën.*

3. Zastanowi sã nad òdpòwiescã na chùtczészé pitanié i napiszë, czë mòže jestkù, chtërno jész kòl ómë, a òsoblëwie klopsë, młodzowi kùch, wafle abò frikasë (kùra w biòłim zòsu) abò brunioné mùtczi, to nie je lepszé jestkù, jak to z tpzw. fastfoodów?

.....

.....

.....

.....

Przëktadowô òdpòwiesc: *Kò je wiedzec, że jô baro lubiã jestkù, co warzi mòja mëmka i óma. Óne rëchtëjã ale smaczné rzeczë: kùrzã zupã, citrónszpajzã, pùłczy ze sledzã w smiotanie. Mniã! To wszëtkò je wierã wiele zdrowszé nigle fastfoodë i dobrze szmakò, równak jô wcyg lubiã czasamã zjesc cos jinégò.*

- 3. Wiész të, że wiãkszi dzél mieszkańców Pòłsczi nie wié, jak wëzdrzã wrëczy i co mòże z nich zrobić? Nie wiedzã, że sã żòłté, biòté i czerwòné wrëczy. Wrëczy to jesennò jòda, napiszë tej, co z wrëków robi twòja nënka abò óma.

.....
.....
.....
.....
.....

Przëktadowô òdpòwiesc: *Kòl nas doma z wrëków rok rocznie na jesén, a czasama jesz òb zëmã, je gòtówónò żòłtò zupa z gãsým miãsã. Jô tã zupã ale lubiã, chòc mùszi pòwiedzec, że dzysdnia coròz drãzi ò dobré wrëczy, le jak ju taczë dostónie, tej to richtich szmakò. Szmakò za wicy!*

- 4. Wiész të, że chòc dzysdnia mòzëmë kùpic ziemniãki, przòdë na Kaszëbach nicht nie znòt ziemniaków, le kartofle? Znajesz të kaszëbskã pòzwã kartoflów? Pòdòj chòc jednã. Mòzesz wëzwëskac słowarze, bë zapisac wiãcy synonimów.

.....
.....
.....
.....
.....

Przëktadowé òdpòwiescë: *bùlwë, bùlwa, bùlewka, tëfla, kartufla, pùłczy, krëłka, krëłczy.*

Jaczim nòrzãdłã znónym z Kaszëbsczich Nótów kòpie sã bùlwë?

.....

Òdpòwiesc: *hòkama.*

- 5. Jacji mòltëch z bùlew nôbarzi lubisz? Co të bë zabédowòł drëchòwi abò drësze z Zakòpónégò abò Warszawë, czëjbë prosył ò radã?

.....
.....
.....

Przëktadowô òdpòwiesc: *Jô z bùlew lubiã dëcht wszëtkò. Gòtówóné bùlwë, piekté bùlwë, pùłczy, plin-ce... Dlò mie pòtnié bez bùlew, to nié pòtnié. Jak to gòdòł mój ópa, czëj na wieselim dówajã kùrzã zupã z nudlama, tej jô sã czëjã jak zeza grańcã. Drëchòwi abò drësze spòza Kaszëb jô bë bédowòł òszmakac pùłczy, kò òne sã smaczné, a kòl te to jesz dò përnã zabawë, bò doch kòzdzã pùlkã mùszi fejn òpùlowac.*

- 6. Plińce – abò jak kto wòli bùlewné placzci jész z cëkrã, jak to na Kaszëbach, a mòże dodòwòsz smiotanë i jinëch dodòwków?

.....
.....

Przëktadowô òdpòwiesc: *Jô nôbarzi lubiã plin-ce z cëkrã i smiotanã, chòc wiém òd ópë, że to nie je tak richtich pò kaszëbskù. Mój starëszk mie òpòwiòdòł, że czëj òn bëł mòłim knòpã, tej plin-ce jedlë na Kaszëbach blòs z cëkrã, le czasë sã zmienitë. Pòdług mie, niech kòzdi jé, jak mù le szmakò. Wòrt je równak wiedzec, jakò je nasza gwësnò, kaszëbskò tradicjò i zwëk.*

- 7. Czë jakno dzeckò jadłã / jòdł jes kùkle – kùkełczy wëkònywóné z resztków chlebòwégò casta? Nacéchuj kùklã z twòjich wspòminków, a czëj nigdë jes jich nie jadłã / jòdł, tej stwòrzë projekt taczi kùklë, jakò cë sã le widzy.

.....
.....
.....

- 8. Cëbie barzi szmakò młòdzowi kùch czë pùrcle? Żlë jes z òkòlégò Gdnie mòże wòlisz kùczer kùch. A mòże nôbarzi lubisz jiné kùchë, miodnotë abò mòże np. cytrón szpajzã abò krummel? W czile zdaniach òpiszë, jaczë sã twòje lubòtné miodnotë i czë jes dbë, że òne sã z Kaszëb?

.....
.....
.....

Przĕktadowŏ odpŏwiesc: *To nie je tak letkŏ pŏwiedzec, kŏ jŏ lubiã dĕcht wszĕtkŏ, co je stŏdczĕ! Lubiã kuchĕ, tĕż te kaszĕbsczĕ, jak np. pŭlwerkŭch. W piãtctzi kŏchŏm zŏcĕrkã z cĕkrã, a czĕj le mŏm pĕrznã czasu rŏd przĕrĕchtowiŏm griz z jagŏdowim sokã. Z tĕch, jak to sã rzecze swiatowĕch lebiŏdkŏw, rŏd zjĕm tiramisu abŏ browniĕ. Ni ma to rŏwnak, jak nasze kaszĕbsczĕ miŏdnotĕ!*

9. Jakŏ je twŏja lubŏtnŏ jŏda z rodzynny chĕczĕ, mŏltĕch ũchŏwŏny pŏ starkach? Őpiszĕ w czile zdaniach.

Przĕktadowŏ odpŏwiesc: *Taczich jŏdŏw je baro wiele. Bŏ nasze kaszĕbsczĕ jestkŭ je baro smaczne. Czĕjbĕ jem rŏwnak mŭszŏt wskazac le jedno daniĕ, tej jem bĕ pŏstawił na szmŏrowŏnĕ miãso. Jegŏ pŏcha i szmaka zarŏ przywŏliwajã mie na mĕslã niedzĕlnĕ pŏtenkŏ kŏl nasi kŏchŏny ŏmĕ.*

10. Na kŭnc przed tobã wierã nŏtrudniĕszĕ zadaniĕ, bŏ jak to pisŏł Aleksãder Majkŏwsczi, nŏgŏrszã ũkŏzkã je „niewŏrto”. Őpŏwiĕdz w czile zdaniach, czĕ tĕ bĕ chcŏt sã nauczĕc przĕrĕchtowiŏniŏ kaszĕbsczĕgŏ jestkŭ, a ũlĕ jo, tej czĕmŭ?

.....
 .....
 .....
 .....

Przĕktŏdowŏ odpŏwiesc: *Jŏ jem dbĕ, ũe fejn bĕtobĕ sã nauczĕc jak warzĕc kaszĕbsczĕ jestkŭ, bŏ to dzĕł nasi spŏdkŏwiznĕ. Zgŏdno ze stŏrã rzecŏnkã, czĕj rzeczesz mie co i jak tĕ jĕsz, tej jŏ cĕ rzekã, skãdka tĕ jes. Temŭ tĕż wŏrt je bĕc swiãdnym swiata, jaczi je wkŏt nas. Kŏ nie jidze ŏ to, ũebĕ bĕc zamkłim na to, co je dalek, co bŭten, le ŏ to, ũe kŏzďŏ wiŏlgŏ rĕza rozpŏczinŏ sã ŏd pierszĕgŏ krokŭ dŏnĕgŏ za dwiĕrze. Mŏże prawie temŭ lŭi je rozmiĕc daleczĕ stronĕ tim, co nŏpierwi pŏznelĕ to, co je krŏtkŏ. A ŏkrŏm te wszĕtczĕgŏ jem dbĕ, ũe wŏrt je rozmiĕc warzĕc, bŏ nigďĕ nie je wiedzec, czĕj to mdze nama brĕkŏwnĕ.*

Wszĕtczĕ ŏdjimctzi pŏchŏdajã z archiwŭm R. Nowakŏwsczĕgŏ.

Rafŏł Nowakŏwsczi

badĕra regionalnĕch kŭlinariŏw, autŏr rozmajitĕch tekstŏw ŏ kaszĕbsczi kŭchni, sãdza w kŭlinarnĕch kŏnkŭrsach, kŭlinarny kritik.

Klebbŏw Matis

prawnik, academicczi szkŏlny, przĕnŏleŭnik Radzĕznĕ Kaszĕbsczĕgŏ Jãzĕka i wespŏtãtŏżca Karnã Kaszĕbsczi Młŏdzĕznĕ „Nowŏ Tatczĕzna”. Tłŏmacz i autŏr m.jin. ũacyńskŏ-pŏlskŏ-kaszĕbsczĕgŏ słŏwarza grzĕbiznĕ. Zajimŏ sã promŏdcjã i ũczãłim ŏbrobieniĕm tematiczi prawŏw Kaszĕbŏw. Wespŏtrobĭ z prawnym karnã N3.Legal.

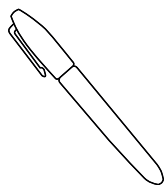
Aùtór: Mikòtòj Ridiger. FarwiÓNka òstała wèkònónò na starnie mimi-panda.com.

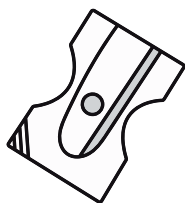

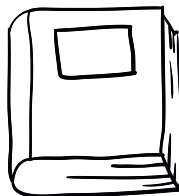
WITÔJTA W SZKÔLE!

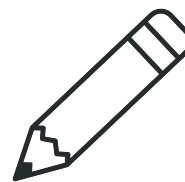
Witôjta w nowim szkòtowim rokù! Czas przëbòczëc so pòzwë brëkòwnëch do nôùczy przibòrów. Wpiszë je pòd òbrôzkama, a pòzni je pòfarwùj.

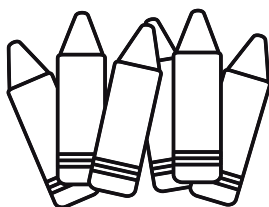
pisadło   rubzak   zesziwk   ksążka   farbczi
 gùma   lënijka   noziczczì   klój   krédczì
 òstrzinka   òtówk

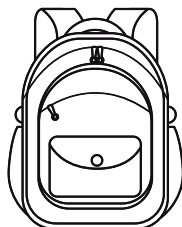

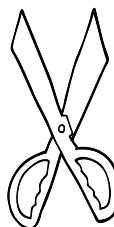

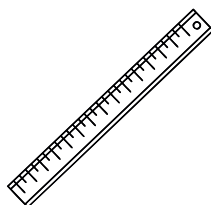

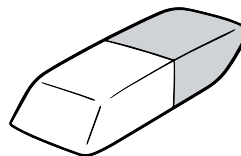

Aùtórka: Òlga Kùklińskò. Kòrta pròcë òstała wëkònónò w programie Canva.